

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Quartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput III. Idem (a) Ambian. Episcopo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

Dissolvi-
tur dubi-
tandi ra-
tio.

nam potius verum est, ultra casum fornicationis permissum esse divortium ex aliis causis, ut probavi supra in cap. I. Nec contrarium probatur ex loco D. Matthæi; nam ibi tantum agitur de divortio absoluto ex se, & natura sua ad vitam conjugum duraturo; ita ut per unicum actum adulterii uxor remiserit totum jus. quod in maritum habebat, aded ut eam, quantumcumque emendatam, ipse admittere non teneatur, ut dicemus in cap. si vir, de adulteriis, non tamen exinde sequitur, non posse dari alias causas, ob quas fiat divortium temporale, hoc est, ut duret per illud tempus, quo prædicta causa duraverit. Unde licet propter lepram, sevitiam, furorem, aut similem causam, matrimonium dissolvatur quoad thorum, seu cohabitationem; respiciente tamen, aut sano marito, matrimonium instaatur. An idem procedat eo casu, quo ob hæresim separatur matrimonium, & ea abjurata lapsus Ecclesiæ reconcilietur, disputant Covarr. de matrim. 2. p. cap. 7. §. 5. Castro de justa heretic. punic. c. 7. P. Barb. in rubric. solut. matrim. 2. p. num. 19. Sanchez lib. 10. de matrim. disp. 15. a num. 18. Nec obstat, quod dicebamus, in quolibet peccato lethali dari fornicationem spiritualem. Nam respondeo, nomen fornicationis in significatione litterali non nisi carnali turpitudini convenire; cætera verò peccata in magis remota significatione, per metaphoram scilicet, appellantur spirituales fornicationes, ob quæ non licet matrimonium separare, licet ob hæresim, quæ proprie

spiritualis fornicatio est, licet ob periculum perversionis ex mutua communione. Nec tandem obstat textus in d. cap. quando: nam loquitur in eo Innocentius de matrimonio infidelium, quod dissolvi potest quoad vinculum, quando unus ex conjugibus convertitur ad fidem, & alter non vult cohabitare absque contumelia Creatoris; quia tunc etiam quoad vinculum dissolvitur matrimonium, cap. gaudemus, de divortis, ubi plura Balboa.

Sed supra traditis apertè obstat textus in c. I. de convers. infidel. prout illum transcripsimus ex secunda collectione, in illis verbis: Idem si quis fuerit, cum christiano viro propter odium uxoris un. Christum negante, & sibi copulante paganam, & ex ea filios procreante, christiana in opprobrium Jesu Christi relicta est, tamen assensu Archidiaconi sui ad secundas nuptias convolavit, & filios suscepit ex ipso: non enim videtur nobis, quod si prior maritus redeat ad unitatem ecclesiasticam, eadem à secundo debeat recedere. Ex quibus deducitur, quod per hæresim conjugis, seu lapsum in infidelitatem, dissolvitur matrimonium quoad vinculum, aded ut possit uxor catholica aliud matrimonium inire. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Cœlestinum II. in eo textu eam sententiam tenuisse, non illam diffiniendo ut summus Pontifex, sed ut privatus Ecclesiæ Doctor: quare eam omiſſa contrarium decrevit Innocentius in cap. quando, hoc titulo, ubi notabimus.

8.

Exponitur
cap. I. de
converſio-
ne infideli.

CAPUT III.

Idem (a) Ambian. Episcopo.

PORRò de Comite Pontini, qui filiam Bern. de Sancto Valerico absque iudicio (b) Ecclesiæ dimisit propterea, quia eam cognatam fuisse defunctæ uxoris proponit, hæc tua prudentia cognoscat, quod si etiam parentela esset publica, & notoria, absque iudicio Ecclesiæ ab ea non potuit separari: quare ipsum ad eam recipiendam districtè compellas, & si eam recipere noluerit, eum & superinductam vinculo excommunicationis astringas: siqui autem apparuerint, qui matrimonium ipsum legitime velint & possint (c) impetrare, causam audias, & eam sine debito decidas. (d) Præterea de Ugone de Calcejo, qui filiam Alelini cognatam suam duxit uxorem, & hoc publicum est, & manifestum, nec apparet aliquis, qui matrimonium velit impetere, id tibi respondemus, quod non (e) apparentibus accusatoribus, & parentelâ manifestâ & publicâ existente, quod credibile non est, nisi essent consobrini in primo, vel in secundo gradu, ecclesiasticæ auctoritatis interest matrimonia illa gravitate adhibita dissolvere, quæ illicitè noscuntur contracta.

NOTÆ.

1. (a) **Ambian.]** Ita etiam legitur in prima collectione, c. 3. & additur pars capituli quoad Sedem, ut cognoscamus, in præsentem referri partem textus in cap. quoad Sedem, de frigid. ad quam Decretalem etiam spectant textus in cap. ad hæc, de decimis, cap. sanè 3. de regular. & integra extat post Concil. Lateran. p. 50. c. 28. & 29. De Ambian. dicecesi egi in cap. unic. de cleric. peregr.
2. (b) **Judicio Ecclesiæ.]** Sententia videlicet Episcopi, qui olim in similibus causis cum consilio sui Capituli sententiam proferrebat, cap. Episcopus 35. q. 7. cap. ex litteris, de consanguin. & affin. cap. quando, cap. novit, de his que sunt à Prelat. Concil. Turon. 2. can. 7. In capitulis Hadriani Pontificis, c. 14. ita cavetur: Nec aliquis Episcoporum suorum sacerdotum causas audiat absque præsentia clericorum suorum. Quod iudicium Episcopale D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

dicitur in l. 9. C. de Episcop. aud. Conventus Sacerdotalis, & sanctum iudicium, in l. 45. C. Theodos. de Episc. & Cleric. notarunt Cironius ad titulum qui matrimonia accusare, in fine, Celloius de Eccles. Hierarch. lib. 4. cap. 12.

(c) **Impetrare.]** Lege impetere, ut statim habetur.

(d) **Præterea.]** Verba quæ sequuntur extant in c. 9. de officio ordin. in 1. collect.

(e) **Apparentibus accusatoribus.]** Immo sine legitimo accusatore non est aliquis puniendus, c. 1. de accusat. cap. de manifesta 2. q. 1. l. illicitas, ff. de officio Præs. ergo si in præsentem non aderant accusatores, qui matrimonium hoc impeterent, iudex ecclesiasticus sententiam divortii proferre non poterat, præcipuè cum iudex non debeat impartiri officium suum ad privatam utilitatem, parte non petente, leg. 4. §. hoc autem, ff. de damno infect. leg. 1. §. Magistratibus, ff. de Magistr. con-

3.

Z

ven. potest tamen illud interponere quoties publica versatur utilitas, *l. congruit, ff. de offic. Præs. vel ipsius iudicis auctoritas, l. quos prohibet, ff. de postul. vel quando agitur de peccato vitando, c. novit, de iudiciis, c. exceptionem, de except.* Sed respondendum est, quod cum in præsentī casu magnum immineret periculum incestus, *c. litteras, de restit. spol.* potuit Episcopus ex causa consanguinitatis dissolvere matrimonium de facto contractum, nullo intercedente accusatore; pertinet enim ad officium iudicis ecclesiastici, etiam invitis conjugibus dirimere matrimonia invalidè celebrata, *c. sicut, c. tua, de spons.* sicut & valida firmare, & conservare, *c. ex litteris, hoc titul.* quod maximè procedit in Episcopis, qui curare debent ratione officii pastoralis purgare suam diocesium peccatis, & criminibus, *c. 1. ubi probavi, de officio ordin. c. qualiter, de accusat.* Trident. *sess. 14. c. 4.* Accedit, nam notorietas delicti gerit vicem accusatoris, *d. c. & manifesta.* Nec novum est, in notoriis ordinem iudicarium non servare, *c. quoniam, de filiis prob. c. ad petit. de accusat. c. cum sit Romana, §. praterca, de appellat.*

COMMENTARIUM.

4.
Conclusio
refertur &
probatur.

EX præsentī textu talis communiter deducitur assertio: *Conjux non potest sine iudicio Ecclesie conjugem dimittere, etiam prætextu notorie consanguinitatis, & de facto dimissam recipere compellitur.* Probat eam textus in *c. per venerabilem, vers. ipse quoque, qui filii sint legit.* Illustrant Morla in *empor. tit. de legibus, q. 9. n. 52.* Covarr. *2. p. de matrim. c. 7. §. 5. n. final.* Balboa in *c. 1. de ordin. cognit. n. 38.* Fachineus *lib. 8. controv. c. 9.* Basil. *lib. 9. de matrim. c. 18.* Mendoza *lib. 2. Concil. Illiber. c. 18.* Cora. *lib. 2. miscel. c. 2.* Luna & Arellano *lib. 2. aninon. 6.* Cujac. & Ganisius *hic, Zypæus ad hunc tit. consult. 2.*

5.
Impugnatur hæc assertio.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem sic infurgo: Si conjux ob consanguinitatem dimiserit alterum conjugem, & conjux relictus petierit restitutionem, ut spoliatus, opponaturque exceptio consanguinitatis in continenti probanda, denegatur restitutio, *c. litteras 13. de restit. spol.* quo modo discrimen agnosceudo inter iudicium possessorium, & petitorium, componunt Primarii nostri textus in *c. 1. de ordin. cognit. cum c. ex conquisitione, de restit. spoliat.* Sed notorium probatione non indiget, *c. evidentia, de accusat. c. de manifestat. q. 1.* Igitur sit tantum oblatio probationis consanguinitatis in continenti facta impedit restitutionem uxoris spoliatae, multo magis notorietas ipsius impedimenti impedit restitutionem in præsentī casu. Augetur hæc dubitandi ratio ex *c. inquisitioni 44. de sentent. excom.* ubi docetur, quod si conjux sciat pro certo impedimentum matrimonii inter eum, & alium conjugem adesse, non debet reddere debitum, immò etsi ad id cogatur ab Ecclesia, excommunicationem patienter sustinere debet: igitur & cum notorium est impedimentum, ille potest propria auctoritate uxorem dimittere. Augetur etiam hæc difficultas ex *c. de illa, infra, hoc titul.* ubi docetur, ob hæresim, in quam lapsus est maritus, posse uxorem illum propria auctoritate dimittere: igitur & ob notoriam consanguinitatem in gradu irritanti; siquidem ob eam matrimonium quoad vinculum dissolvitur, seu nullum fuisse declaratur; propter hæresim verò, tantum quoad thorum. Tandem facit textus in *c. sequenti*, ubi conjugī petenti re-

stitutionem conjugis, obstat exceptio notorii adulterii. Immo & in *c. dixit Dominus, 52. q. 1.* asseritur quod ubicumque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, liberè uxor dimittitur, quod adverbium liberè, omnem superioris licentiam excludit, juxta textum, junctâ Glossâ, *verbo Liberè, in c. dudum, de sepultur.* igitur similiter ob notoriam consanguinitatem licet propria auctoritate dimittere uxorem, ut incestus vitetur.

Quâ difficultate ita fulcitâ non obstante, vera est præsens decisio, cujus rationem assignat Glossa hic, *verbo Separari, & in c. final. de adult.* ex eo, quia divortium pœna est: sed pœna imponi non potest nisi per iudicem, *c. si ve, de conjugibus, §. in hoc 33. q. 2.* ergo propria auctoritate non potest conjux divortium facere. Glossam sequuntur Johannes Andreas, & Hostiensis *hic, speculum Conjug. 3. p. art. 1. n. 1.* Verùm hæc ratio præsentī decisioni non convenit; siquidem in ea non agitur de separatione ex causa adulterii, ut in *d. §. ex hoc*; sed ex causa consanguinitatis, in qua cum matrimonium validum non sit, sed tantum de facto contrahatur, separatio, quæ sit ab Ecclesia, non est pœna, nec proprium divortium, sed tantum declaratio nullitatis matrimonii, ut docet Accursius *verbo Divortium, in l. quod servus, ff. de condit. causâ datâ.* Quare eâ ratione omiâ Panormitanus in præsentī, *n. 2. & 8.* illam assignat, scilicet quod plura dicuntur notoria, quæ verè non sunt, *c. consuluisi 14. de appellat.* & non debet tantum sacramentum rescindi ex sola opinione conjugum credentium adesse impedimentum notorium, ubi verè non adest. Cæterum hæc ratio sustineri non valet, quia etsi in hoc casu verè notorium esset impedimentum, nullo modo permetteretur marito uxorem dimittere absque iudicio Ecclesie, ex præsentī textu. Unde verior ratio est, in specie hujus textus non posse maritum absque iudicio Ecclesie uxorem dimittere, etiam si parentela sit notoria; quia nemo potest in sua causa jus sibi dicere, *l. 1. c. ut nemo in sua causa, l. si quis in tantum, C. unde vi.* Quare si propria auctoritate maritus uxorem dimiserit, uxorque restitutionem petat, non obstante exceptione consanguinitatis, ante omnia redintegrandum est matrimonium, ex vulgari principio, *Spoliatus ante omnia est restituendus*, de quo in *c. in litteris, cap. conquereute, de restit. spol.*

Nec obstat difficultas supra adducta, nam verum est, restitutionem conjugī spoliato denegari quando consanguinitatis exceptio in continenti probatur, ne habitare cogatur cum aperto incestus periculo, quod facilius procedit si consanguinitas sit notoria, *ex d. c. evidentia, cum similib.* & sic licet ob notoriam consanguinitatem non possit conjux dimittere conjugem, quod principaliter in hoc textu deciditur, & probatur ratione proximè adductâ, tamen si notoria sit consanguinitas, justè conjugī petenti restitutionem alterius conjugis opponitur exceptio notoriæ parentelæ, & tunc impeditur restitutio. Nec contrarium docetur in hoc textu, nam in ejus specie consanguinitas non erat notoria, quia tantum maritus assererat, uxorem fuisse cognatam prioris uxoris defunctæ: quo casu affirmat Pontifex, non potuisse maritum uxorem dimittere, & aliam proinducere, etiam si affinitas illa esset notoria; & ita ante omnia virum esse restituendum uxori: non tamen negavit Alexander, quod si esset affinitas notoria, impeditur matrimonium. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, deductum ex *d. cap.*

6.

Traditur
ratio de
evidenti.

7.

Difficultas
difficultas.

d. cap. inquisitioni: cui respondendum est, quod quotiescumque impedimentum matrimonii est notorium, potest conjux, immò tenetur, propria auctoritate absque iudicio Ecclesie thori separationem facere, ut ita vitetur peccatum, d. c. inquisitioni: docet Covarr. in 4. p. c. 7. §. 2. At verò non potest facere separationem, quia in ea non datur ita proximum peccati periculum, sed expectandum est Ecclesie iudicium: de qua separationem rectè accipit præsentem textum Cardinal. hic, opposit. 2. Nec obstat textus in d. cap. de illa, hoc titul. Nam respondeo, eius decisionem specialiter procedere, quando alter ex conjugibus lapsus est in hæresim, quo casu licitum est Catholico propria auctoritate ab ea discedere, propter grave perversionis periculum, si Ecclesie iudicium expectetur, quæ ratio cessat in præsentem textu, ut considerat Abbas hic, notabili 1.

8. Nec obstat textus in c. sequenti, pro cuius conciliatione cum hoc textu varia adduxerunt Corrañus lib. 2. miscel. c. 2. Covarr. de spons. 2. p. c. 7. §. 5. n. 12. Gilkenius in l. ediva, n. 216. G. de edendo, plures quos referunt Sanchez lib. 10. de matrim. disput. 12. à n. 38. Petrus Barb. in rubric. solut. matrim. 2. p. n. 26. Fachineus lib. 8. controu. c. 10. vers. Ad secundum, Morla in emp. tit. de legibus, q. 9. n. 52. & communiter respondetur, textum in c. sequenti, procedere in separationem matrimonii propria auctoritate facta, ob adulterium publicum; quo casu licere affirmant communiter Doctores, si adulterium ita sit notorium, ut nulla possit tergiversatione celari, propria auctoritate quoad cohabitationem ab adultera divertere; ideoque asserere Pontificem eo casu restitutionem non esse faciendam, cum ex confessione adulterantis notorietas adulterii daretur; quorum solutio firmari videtur ex c. Agarhosia 27. q. 1. c. dixit Dominus, 32. q. 1. c. ex parte 9. de sponsal. in illis verbis: Quia igitur nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere. Ex quibus deducitur à contrario sensu, quod ubi adulterium est notorium, innocenti licet propria auctoritate divertere. Facit etiam pro hac solutione textus in c. de benedicto §. 32. q. 1. ubi Pelagius Pontifex decidit, maritum non esse cogendum recipere uxorem, quæ ab ipso recessit, & adulterium commisit. Ergo quia ob notorium adulterium licet innocenti divertere. Quam doctrinam tuerent Innocentius in c. inquisitioni, 44. n. 1. de sentent. excommunic. & ibi Holtiensis in initio, Joannes Andreas n. 3. vers. Quid ergo, Sylvestr. in summas, verbo Divortium 9. q. 8. Tabiena verbo Matrimonium, Covarr. in 4. 2. p. c. 7. §. 5. n. 12. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 17. num. 2. Petrus de Ledesma de matrim. q. 62. art. 3. Fachineus lib. 8. controu. cap. 10. Corrañus lib. 2. miscel. cap. 2. qui discriminis rationem, quate ob notorium impedimentum consanguinitatis non licet propria auctoritate dimittere uxorem, ob notorium verò adulterium liceat, ex eo reddunt; quia cum omnes res, per quas cumque causas nascitur, per easdem dissolvi debeat, c. omnis 4. 27. q. 2. l. nihil 35. ff. de reg. jur. & matrimonium auctoritate Ecclesie sit celebratum, ejus auctoritate est dissolvendum, etsi parentela sit notoria: at verò in calu adulterii, cum matrimonium non dissolvatur, sed tantum conjuges separantur quoad cohabitationem, ideo absque iudicio Ecclesie potest innocens fontem deserere, præcipue quia frangenti fidem fides non est servanda, c. de forma 18. 22. q. 5. cap. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

frustra 75. de reg. jur. lib. 6. l. cum proponas, C. de transact. Unde cum adulter fidem frangat, quæ semper in essu ipso matrimonio, cap. omne 10. 27. quest. 2. ob adulterium notorium innocenti propria auctoritate licet à nocente divertere, ut docet Thomas Sanchez lib. 10. de matrim. disput. 12. num. 38. Sed hæc solutio aperte refellitur, quia verius est, non posse maritum sine iudicio Ecclesie dimittere uxorem, etiam ob notorium adulterium, ut docuit Glossa in cap. ex parte, verbo Manifesta, de spons. & in cap. 1. 32. quest. 1. quam approbarunt D. Thomas in 4. dist. 31. art. 3. Covarr. 2. p. de matrim. cap. 7. §. 5. num. 12. Pro qua sententia facit ea potissima ratio; nam divortium pœna est adulterii, quæ nisi per iudicem imponi non potest, cap. sine, §. in hac, 32. quest. 2. in causa autem propria nemo jus sibi dicit, l. unic. C. ne quis in sua causa: ergo maritus non potest propria auctoritate uxorem dimittere. Prosequitur Menochius de recuper. rem. 1. numero 118. Quæ opinione retentâ non obstat textus pro contraria sententia adducti, nam adverbium liberè, quo utitur textus in d. cap. dixit Dominus, aliquando importat juris solennitatem, nec eam excludit, l. si quando, C. de inofficioso, c. 1. de rescript. unde dum in eo textu, & in d. cap. ex parte, & similibus, docetur, liberè, & licitè uxorem adulteram dimitti à marito, id accipiendum est iudicio Ecclesie, post iudicis sententiam. Nec obstat textus in d. cap. Agarhosia; quia favore religionis receptum est, ut liceat innocenti dimissa adulterâ religionem ingredi, non tamen inde inferatur, extra eam causam licere adulteram propria auctoritate deserere.

9. Quare omiſſa prædictâ solutione discrimen continendum est cum Joanne Andrea, & Cujac. Traditur in præſenti, Sanchez ubi ſuprà, inter exceptiones notoriæ conſanguinitatis, ſeu adulterii, quæ erant notæ tempore quo conjux deſeruit conjugem; & inter exceptionem notorii adulterii poſt deſertionem, ſeu divortium commiſſi; nam exceptio, quæ jam competeſcit tempore ſpouii conjugis reſtitutionem non impedit, quo caſu procedit præſens textus. Contrarium verò obſervatur in exceptione notorii adulterii poſt ſpouium admiſſi, quo caſu exaudiendus eſt textus in c. ſequenti. Discriminis ratio ex eo provenit, nam conjux, qui publicum adulterium commiſſi poſt ſpouium, videtur renunciare juri, quod habebat repetendi conjugem; ſiquidem ipſo improbo factò fatetur ſe indignum maritalis cohabitationis, quæ etiam ex lege divina eo caſu diſſociatur. c. 19. Matthei: cum autem adulterium ante ſpouium, ſeu deſertionem admiſſum eſt, reſtitutio ante omnia eſt faciendâ, quia ut ſuprà probavi, non licet conjugi innocenti propriâ auctoritate adulterum deſerere. Nec obſtat ſi dicas, quod in cap. ſequenti, non poteſt præſumi renunciatio juris repetendi conjugem, cum mulier inſtanter peteret viri reſtitutionem; & ita non videtur renunciâſſe actioni, quam inſtanter intendit. Nam reſpondeo, quod licet in ea ſpecie uxor virum in iudicio verbis repeteret, attamen factò ipſo, hoc eſt commiſſo adulterio, eadem reſtitutione ſe indignam reddit, & aliud verbis, aliud factò teſtatur: unde etiam virum repetens, creditur privilegio reſtitutionis renunciare, quia cum verbo contraria ſunt factis, plus factis voluntariis, & permanentibus, quam verbis voluntatem declaramus, cap. cum M. de conſtit.